

Тегінде бар текті азамат

Елге жанашыр, досқа адал, үлкенге іні, кішіге аға, сыйласқанға бауыр, ағайынға қорған, отбасының қамқоршы - берекесі Әбдіқадыр Әбдірайымұлы Әбілтаев мүшел жасқа толғалы отыр.

Ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсын-нов бабамыз айтқан екен, ана-ның құрсағында жатқан балаға жеті атасының киесі, қадір - қасиеті қонады деп.

Ия, Әбдіқадыр ініміз текті әулеттің азаматы екенінде дау жоқ. Мүмкін бәз біреулер өзінің ата тегін білмей жүріп, сыртынан қызғана күле қарар. Ата-бабамыз әулеттің тегіне, одан шыққан жақсылардың қадір - қасиетіне, қоғамшылдығына, тәлім-тәрбиесіне, өскен ортасына, атасы мен анасының жастайынан берген үлгі - өнегесіне қарары анық. Осындай ортадан шыққан Әбекеңнің ешкімнен кем болуға құқы жоқ. Себеп, арғы ата-бабалары кешегі қазақ халқының тағдырын ғана ойламай, барша түрік тектес халықтардың басын қосып, Түркістан мемлекетін құрамын деп, ақыл-ойын, күш - қайратын сарп еткен. Басын өлімге тігіп, отанынан жиырма екі жыл шет елде жүріп, Түркі халқының амандығы үшін жанын пидә еткен Мұстафа Шоқай осы Әбдіқадырдың арғы ата-бабалары болатын.

Әбекең жастайынан қоғамшыл, отаншыл болуы күні бүгінге дейін елдің амандығы мен бірлігіне, ағайынның татулығы мен елдің көгеріп - көктеуіне қызмет жасап, соған бағыт - бағдар беріп жүруі, өзінің адамгершілік, азаматтық парызына адалдығы.

танымал азамат.

Ертеде бір данышпан айтқан екен: сенің кім екеніңді білейін достарыңды көрсетші деп. Сол данышпандық қағида-ны сақтап, қадірлеп, құрметтеп ұстаған Әбекең елге сыйлы, халыққа қадірлі, ортасына беделді.

Жолдасың қандай деген сөзден шығады. Ертеде Қара Табай бабамыздың жүйрік аты жоғалып кетіп, жыл бойы табылмай, бір күні жанына жаман мәстек атты ертіп келіп тұр дейді. Данышпан бабамыз жыл бойы көрмеген атына қарап тұрып - тұрып «Ойпырмай, менің атымның жолдас болған аттың түрі жаман екен, сойып тастандар», - деген екен. Бабаларымыз адамды жолдасынан айыра білген. Ат арқасына мініп, билік тізгінін ұстап жүрген азаматтардың Әбекеңді білмейтіні, дос - жаран, жолдас емесі аз. Сыйластық өздігімен бір жақты келмесі анық. Жас күнінен жақсыға жақын, кішіге қамқор, үлкеннің алдын кеспей иіліп тұрған, сыпайы, жөн - жобаны жетік білетін Әбекең бүгінде 73 мүшел жасқа толды.

Әрине азаматтың қатарынан

рлығын танып, аудандық партия комитетінің аппаратына қызметке шақырды. Қатардағы нұсқаушыдан, ұйымдастыру бөлімінің меңгерушілігіне, аудандық кәсіподақ комитетінің төрағалығына, кейін аудан әкімінің орынбасары қызметін атқарды. Қай іске де бел байлап, белсене кірісті. Аудан басшылары Әбекеңнің жастығына қарамай аудан көлемінде өтетін қандай да бір жауапты жұмысты сеніп тапсыратын. Оны ұқыпты, тиянақты атқарғанын көріп жүрдік.

Әбдіқадырмен көптеген жылдар қатар қызмет атқарып келеміз. Өзінікі емес, өзгенің қуанышына да, қиыншылығына да белсене араласатын Әбекеңді үнемі іздеп отырамыз.

Бүгінгі күні Әбекеңнің Қостанай қаласына көшуі ортамыздан бір жақсы сыртқа кетті - аудан өкініш көңілді елендетеді. Қайда жүрсе де амандығын тілеп отырамыз. Жақсыда жаттық жоқ деген Әбекең ініміздің бір қыры.

Бала күннен бір өскен Әбекеңмен өткен күнді еске алып, пікір алысу бір ғанибет. Сөзден сөз қозғап, ойдан ой тудырып отырады.

Кәзіргі кезде жүйелі ой, келелі кеңес құрайтын орта аз. Он адам бас қосса топ - топқа жіктеліп мән жоқ, мағына жоқ әңгіме айтатын болды. Кісі асқа бармайды, ықыласқа барар болар. “Асынды берме, ықыласыңды бер” дейді дана халық.

Қашан барсаң да Алтынай екеуі келген қонақты қуана қарсы алып, асын да, ықыласын да беріп, әдептіліктің, тектіліктің, үлкен отбасылық тәрбиені көрсетіп отырады. Әсіресе, Алтынай келін қазақы салт дәстүр, жол - жоралғы, ырым - тиымды жете меңгерген, әрі үнемі ретімен жүзеге асырып отырады. Әбекең

сауатты басшы осы қағиданы бас жағына жастап жатып, сол қағида жолымен жұмыс жасайды. Яғни, білімді азаматты білімі аз, бірақ елпілдеген, тіл алғыш жағымпаздармен айырбастайды.

Қай жерде де, қай ортада да, ешкімнің шен - шекпеніне қарамай әділдігін айтар тура мінезі Әбекең көп жағдайда қолайлы қырымен келмеді. Сын айтқанды аса бір ақылды адам болмаса кім болса да қабылдай бермейді. Әсіресе ойы таяз, ұстанымы төмен, өмірден көрген - білгені аз, талап - ынтасы халық қамы үшін емес, өз басындық азамат болса, онда шаруаң шатқаяқтап шалқайды дей бер. Бұндай кезеңдерді бұл жалғанда көп көріп жүрміз. Осындай өмір кезеңдерінде Әбекең кездескен қолайсыз кезеңдердің талай куәсі болдық. “Тура биде туған жоқ, туғанды биде иман” жоқ деген аталы сөз Әбекеңнің басты ұстанымы болып келеді.

Кеше аталарымыз айтқан жоқ па “Малым жаным садағасы, жаным арым садағасы” деп. Шіркін, турасын айтып, туғанына жақпайтын азаматтар көп болса, біздің қоғамдағы өз басындық ауру азыар еді - ау.

Азамат қашан да атқарған қызмет дәрежесімен емес, халыққа, еліне тигізген пайдалы игілікті ісімен құрметті.

Ер азаматтың парасатты қарттық жасына келген Әбекең өткен 50 жыл беделінде атқарған жұмысы, қатар азаматтары мен кейінгі ұрпаққа берген тәрбиесі қанша қомақты болса, алдағы кезеңде берер тәрбиесі мен үлгісі одан да жоғары болары анық. Үнемі ізденісте жүретін азамат өз басының қамы емес, ағайын - туыс, дос жаранның артық - кемін бағамдап, мүмкіндігінше қол ұшын беруге әзір тұрады. Әбекеңді өз қатарлары аса ілтипатпен құрметтейді. Алтынай екеуі өз ортасына үлгі, ағайынға тірек, дос - жаранға сүйеу болып келеді.

Аллаға шүкір, балалары алтын асықтай, ата - анасының қас - қабағына қарап, қашан барсаң да қолда барын алдарына тосып отырғаны.

Біз жігіттің үш жұрты бар десек, Әбекең: «Жоқ, төрт жұрты бар. Төртінші жұрты, дос - жаран, жолдас - жора, сыйлас азамат» дейді. Иә, Әбекең дұрыс айтады. Ең сенімді жұрт дос - жолдас. Бірге тумаса да, туғаныңнан артық, өзіңе қамқор - ықыласпен қараған, осындай азаматтар барына қуанам.

Әбдіқадыр ініміз 60 жасқа толғанда жазылған арнау өлеңді сыйлас азаматтарға қайта ұсынғанды жөн көрдім.

Дос күліп жүрмесін деп, қас табалап,
Қосыннан дос іздеуші - ең, қос жағалап.
Халқыңның қағидасын қатаң ұстап,
Таныған азаматты досқа қарап.

Жастарға көрсетем деп қандай үлгі,
Тасқа ұрдың талай мәрте маңдайыңды.
Ту еткен өр Түрікті Мұстафадай,
Толассыз сүйгендіктен Торғайыңды.

Халқыңның көкейіңе шерін түйдің.
Шешімін күтті сенен елің бидің.
“Жапалдың монологын” жасыңда оқып,
Өскенде Кеңгірбайдың кебін кидің.

Жасы 73- келгенше елдің қамы, қоғамның дамуы деп қандай шаралар болса да соның бел ортасында жүруі, қолынан келгенше ақылын айтып, кеңесін беріп, қоғамшыл жастарға басшы болып жүруі атаның қанымен, ананың сүтімен келген тектілік, біздің әр азамат осындай қоғамшыл болса мемлекетіміз әлдеқашан дамыған болар еді.

“Адам боламын десең - адал бол, Кісі болам десең - кіші бол, Би болам десең - үй бол”, деген халық мақалы бар.

Бүгінгі күні байды, барды, қызметі жоғары, мәртебесі биік, құзыр билігі мол, тамыр - танышы көп, болмаса әулетінде бай, батыр адам болса сол әулетті, болмаса арғы бір ата - бабаларында байлық болса іле мадақтап, мақтап жататын уақыт болды. Әрине, бұдан сен ешкімді мақтап - мадақтама деген ой - пікір тумаса керек.

Кешегі қарадан шығып хан болған Аяз би таққа отырып, билікке жеткен соң өткенім мен кешегі күнімді ұмытып кетпей-ін деп әр нәрсеге шүкіршілікпен қарап, хан сарайының маңдайшасына ескі тымағы мен күпісін іліп қойды емеспе?

Иә, бармын деп таспа, жоқпын деп саспа, адамдық, азаматтықтан әділдік қағидадан аспа деп еді - ау Аяз би бабамыз.

Сол азаматтың, адамгершілік, достық қағидаһы үнемі сақтап, қадірлеп, уақыт өткен сайын нығайтып келе жатқан азаматтың бірі, әрі бірегейі Әбдіқадір Әбілтаев. Осы кезге дейін аса жоғары қызмет тізгінін ұстамаса да өз тұстастары мен алдыңғы буын ағаларға, кейінгі толқын інілерге жете

озық болып алдымен шыққан тегіне, ата - ана тәрбиесіне, өскен ортасына, қызметтес достарына байлынысты болары анық.

Азаматтық адамгершілік алдымен амандықтан басталады. Әбекең амандығы тұзу, мен - мендігі жоқ, кісімсу дегенді білмейтін қарапайым, досына да, досының қасына да адалдықпен қарайтын, ешкімді ала-лап бөлмейтін, бөтен санамайтын, үлкенге иіліп, кішіге ақыл - кеңесін айтып, уақытын бөліп тұра қалатын инабатты, парасатты азамат екенінде дау жоқ. Кәзіргі кезде қолына билік тиіп, “өзі болған” шала қазақтау жігіттерге, болмаса қазақы дәстүр - салт, ибалық, инабаттылыққа үрке қарайтын азаматтарға бұндай қарапайым адамдар ұнай бермеуі мүмкін.

Жаңа ауыл орта мектебін үздік бітіріп, Қызылорда педдагогикалық институтының тіл әдебиет факультетін тәмамдаған Әбекең өзімен бірге оқыған аялуы жары Алтынайын Қызылордалық көп қыздың ортасынан ойып алып туған жерге оралған уыздай жас жігіт алғаш жұмысты ауылда мектептен бастады.

Қатарынан озық, жігерлі жас аудан басшылары көзіне ілігіп, Аманкелді аудандық комсомол комитетінің бірінші хатшылығына сайланды.

Ол кезде комсомол - жастардың өмірге деген құштарлығы, жұмысқа деген ынтыасы өте жоғары болатын. Қандай деңгейдегі басшы да комсомол жетекшісімен санасатын. Жастардың жетекшісі бола жүріп, аудандық партия комитетінің бюро мүшелігіне өтті, кадрлар резервіне кірді. Сол кездегі басшылар да Әбекеңнің іскер, алғы-

дос, жолдас, әрі іні. Туғаным айта алмайтын ойымды, өкпе - назымды айта бастамас Әбекең айтарымды емеуірімінен танып, артық кеміне баға беріп, жүйеге салып, жол сілтеп отырады.

Осындай тектілік пен қамқорлық жас кезінде алған жақсы тәрбиенің жемісі екені анық.

Әбекеңнің азамат болып қалыптасуына алдыңғы буын ағалары, ұстазы Қоңыртай Тәукенов, Тайшыман Исабеков, аудан басшылары Қайырбай Есполов, Сартай Омаров, Жұмағали Өмірбеков, Нұрхан Ислямиев, Жәнібек Ғапбасов, тұстастары Ағыбай, Бимырза, Рамазан, т.б. азаматтар әсер еткені анық.

Аманкелді ауданын талай басшылар басқарғанымен Қайырбай Есполовтан, Сартай Омаровтан беделдісі де, іскері де болған жоқ. Көбісі күн көріс қамы мен бас пайдасынан аса алмады. Сол кезеңдердегі бос белбеу басшылық, басынан шіріген балық алып мемлекетті ыдырауға келді.

Біз одан зиян таппадық, тәуелсіздігімізді алдық, бірақ, осы толқымалы кезеңде ой өрісі тар, сауаты шамалы, бір шаруашылық көлемінен асып билік құрмаған азаматтар билік тізгінін ұстаған кезеңдер бірнеше ондаған жылдар жаяулап жүріп, өгіз арбамен тірнектеп жинап, көлемді шаруашылыққа жеткізген байлығын талан - таражаға салумен жалғасты. Осындай жөнсіздікке қарсы шыққан азаматтың бірі осы Әбекең болатын.

Қызмет атқару қағидаларында басшылық өзінен қызметі төмен, ақылы жоғары адамды ұнатпайтын жазылмаған заңдылық бар. Көп шала

Құлан - ең құла дүзден терген несіп, “Жолығар бөрі азығы жолдан” - десіп, Бір түнде Қобыланды бабаға ұқсап, Тобылға томсырайып кеттің көшіп.

Сәуледей су бетінде салған ойнақ, Жылуы жүрегіңнің жүзіңде ойнап. Ішiңнiң сұлулығын аңғартушы - ең, Ізет пен ізгiлiктiң iзiн де ойлап.

Ізгу - ең үлкенге бас иіп тұрған, Күдерін үзбейді елі сүйікті ұлдан. Қалпыңды қарапайым сағынады, Қашан да Хан басынан биік тұрған.

Кезің жоқ досты бөліп алалаған, Салмақтар әр ісіңді саналы адам. Туғандар тура биін еске алып жүр, Шендінің шекпеніне қарамаған.

Ерте алдың еңбегіңмен ел бағасын, 60 - тай көріп тұрсың ел қарасын. Қызығын немерелер көріп жүрсің, Көркейткен көк құрақтай көл жағасын.

Арайлы бұлт шалмасын аспаныңды, Тілейміз алға қадам басқаныңды. Жәй ғана “60” деген - қырдың басы, Көрейік бұдан да зор асқарыңды!

Жүр есен бала - шаға, жарың үшін, Үңілген үміттердің жарығысың. Тебісіп тай - құлындай бірге өскен, Басылмай досқа деген сағынышың!

Жыр жаздық жүректегі жалынменен, Жігіт - ең “Нарым!” - деген, “Барым!” - деген, 100 - ге кел, қол ұстасып, қолтықтасып, Аяулы Алтынайдай жарыңменен!

Ұлы Жаратушыдан Әбдіқадір ініме ұзақ та бақытты ғұмыр, зор денсаулық, отбасына амандық тілей отырып, Алтынай келініміз екеуі әулеттің қамқоршысы, ақыл айтар абызы, еліміздің үлгілі қарттары болуына тілектеспін.

Шөптібай БАЙДІЛДИН,
Арқалық қаласының Құрметті азаматы.